

# Samlet budgetforslag for miljø- og klimaudvalget

Budget 2023

3. behandling af budget på miljø- og klimaudvalget den 24. maj 2022

# Tema: Genanvendelse af byggematerialer og overskudjord

## Budgetlægning 2023-2026

**Initiativ:**

Forøget genanvendelse af byggematerialer

Nr.:9.7

**Fremsat af:**

Socialistisk Folkeparti

**Formål og indhold:**

Som led i indsatsen for at nedbringe anvendelsen af jomfruelige råstoffer, ønskes initiativer som kan understøtte genanvendelse langt højere end nu, f.eks. et seriøst forsøg på at udvikle og øge genanvendelsesprocenten, samt metoder til oplag af forurenede jord/materialer til fremtidig genanvendelse.

Eksempelvis nævnes muligheden for, at forurenede slam fra Københavns Havn lægges ”til tørre”, således at organiske materialer nedbrydes og at tørstoffet efterfølgende anvendes i byggeriet.

**Administrationens bemærkninger:**

I forhold til slam fra Københavns Havn bemærker administrationen, at ressourcer fra søterritoriet ligger uden for regionens ressortområde. Endvidere antages det mineralske indhold i slammet at være meget lavt og dermed uforholdsmæssigt kostbart at oparbejde. Af samme årsager kan administrationen ikke anbefale, at regionen tager initiativer ift. slam fra Københavns Havn.

**Administrationens forslag:**

Administrationen kan foreslå følgende initiativer til øget genanvendelse af overskudsjord og andre sekundære ressourcer:

- A. Forøget genanvendelse af materialer som fremkommer ved Region Hovedstadens egne nedrivnings- og renoveringsprojekter.
- B. Styrket indsats for genanvendelse med fokus på partnerskaber og på virksomheder med stort potentiale for omlægning til øget brug af overskudsjord og sekundære råstoffer.

**Ad A – ressourcer i Region Hovedstadens egne nedrivnings- og renoveringsprojekter.**

Region Hovedstaden er en af regionens største bygherrer. I Regionens egne nedrivnings- og renoveringsprojekter frembringes meget store mængder byggeaffald (f.eks. mursten) som hidtil ikke har fundet anvendelse i regionens egne byggerier. Sådan anvendelse forudsætter viden og tidlig planlægning, samt mulighed for fysisk oparbejdning og midlertidig oplagring.

Administrationen foreslår

- en afsøgning af potentialet for at genanvende regionens egne sekundære råstoffer i egne, planlagte byggerier (inden for en 10-årig periode).
- undersøgelse af, om regionen med fordel kan etablere egen ressourceplads hvor der kan ske oparbejdning og oplagring af materialer, alternativt om en privat operatør kan forestå dette som en service på en for regionen fordelagtig måde.

Administrationen skønner, at der inden for de kommende år vil være et betydeligt potentiale for produktion af sekundære råstoffer fra regionens egne nedrivnings- og renoveringsprojekter, samt potentiale for, at regionen genanvender egne materialer. Aktuelt foreligger dog ikke nærmere analyser, som kan ligge til grund for konkret bedømmelse af potentialet.

Mange af regionens bygge- og nedrivningsprojekter er på et relativt fremskredet stade og derfor af begrænset relevans, men administrationen ser f.eks. et betydeligt potentiale ift. Bispebjerg Ny Hospital, Bispebjerg Psykiatri, Mary Elisabeths Hospital og BUC/Nordstjernen. På de nævnte matrikler skal der inden for få år nedrives >50.000 etagemeter, nybygges >150.000 etagemeter og renoveres >10.000 etagemeter. Hertil kommer betydelige renoveringsprojekter (og evt. nedrivning) på Blegdamsvej.

Som eksempel på ressourcepotentialet kan nævnes Bispebjerg Bygning 7 som skal nedrives i 2023 og som omfatter 27.000 etagemeter. En indledende materialekortlægning viser, at der her kan forventes produceret i størrelsesordenen 26.000 t beton, tegl og mursten, 375 t stål og 78 t træ til genanvendelse. Ca. 400.000 mursten og 370 t granitblokke forventes at kunne genbruges, evt. i regionens egne projekter. Beton kan nedknuses og genanvendes, dels som tilslag til i ny beton og dels som bærelag og fyld.

#### Ad B - indsats for genanvendelse med fokus på partnerskaber

*Partnerskab for overskudsjord og ressourcer* er et igangværende Region Hovedstaden-initiativ. Initiativet er i tråd med regionens råstofplanlægning og er en udmøntning af regionens handlingsplan for FNs verdensmål. Initiativet er hovedsagelig finansieret af regionen for perioden 2021 og 2022 og medfinansieres af partnerkredsen. Hittidige resultater er gode og viser, at der er et betydeligt behov for et sådant partnerskab. Det foreslås derfor, at Region Hovedstaden finansierer fortsat drift af partnerskabet i 2023, 2024 og 2025.

Endvidere foreslås en målrettet indsats ift. virksomheder med et stort råstofforbrug og med betydeligt potentiale for omlægning til sekundære råstoffer. Eksempelvis har Næstved Forsyning vist, at der ifm. ledningsarbejder kan spares råstoffer, reduceres på mængden af overskudsjord og opnås en betydelig økonomisk gevinst.

#### **Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid**

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024       | 2025       | 2026 |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           | 0,6        | 0,4        | 0,2        |      |
| Øvrig drift                                                        |            |            |            |      |
| Etableringsudgifter                                                | 2,0        | 1,0        | 0,5        |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | 0,9        | 0,6        | 0,3        |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>2,6</b> | <b>1,4</b> | <b>0,7</b> |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

#### **Evt. uddybende beskrivelse:**

*Partnerskab for overskudsjord og ressourcer* kan skaleres op, f.eks. ved at udvide kredsen af partnere og ved at tage yderligere initiativer som kan understøtte den cirkulære økonomi. Dette skal ses i sammenhæng med budgetforslag om ”Styrket indsats for cirkulært byggeri”.

#### **Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt)**

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                |   |
| Den regionale udviklingskasse | X |
| Det sociale område            |   |

### **Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Initiativerne skal ses i forlængelse af tidligere bevilling i budget 2021 om ”*Fremme brugen af genanvendelige materialer som erstatning for jomfruelige råstoffer*”, samt budget 2022 om ”*Genanvendelse af råstoffer*” (forslag 8.1).

Overordnet skal initiativerne reducere råstofforbruget og fremme genanvendelse og øget cirkularitet, dels via øget genanvendelse af materialer som fremkommer ved Region Hovedstadens egne nedrivnings- og renoveringsprojekter og dels via fokus på partnerskaber og på virksomheder med stort potentiale for omlægning til øget brug af sekundære råstoffer.

### **Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Initiativerne bidrager til:

- Verdensmål nr. 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst. Fremme af vedvarende, inklusiv og bæredygtig økonomisk vækst.
- Verdensmål nr. 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund.
- Verdensmål nr. 12: Ansvarligt forbrug og produktion. Sikre bæredygtige forbrugs- og produktionsformer.
- Verdensmål nr. 17: Effektive partnerskaber som bygger på ressourcestrategier (17.17).

Initiativerne er en udmøntning af Region Hovedstadens handlingsplanen for FNs verdensmål, konkret ift. målsætning om, at 20 % af råstofforbruget er dækket af genanvendte materialer i 2030, samt at vækst i råstofforbrug dækkes af sekundære råstoffer.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Viden om genanvendelse af affaldsjord<br><b>Nr.:</b> 9.9                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>Fremsat af:</b><br>Enhedslisten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| <b>Formål og indhold:</b><br>I Hovedstadsområdet produceres store mængder overskudsjord, som alene deponeres. Der ønskes en redegørelse om mængderne der deponeres, hvor de deponeres, planerne for deponering og de konkrete potentialer for oparbejdelse til ny brug. Endeligt redegøres for, hvordan de oparbejdede mængder kan anvendes og hvordan de bringes effektivt i spil på markedet for råstoffer. Redegørelsen må meget gerne trække udenlandske erfaringer.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| <b><u>Administrationens bemærkninger:</u></b><br>Aktuelt findes ingen overordnet administration eller plan for disponering af overskudsjord. Regionerne er myndighed ift. deponering af jord i råstofgrave, hvilket generelt ikke tillades, grundet hensynet til grundvandet. Jordflytninger skal kun i et vist omfang anmeldes til kommunerne som også har anvisningspligt. Den altovervejende del af overskudsjorden disponeres af markedet, dvs. af private og offentlige aktører som alle disponerer ud fra egne interesser, bl.a. ser mange landmænd en økonomisk fordel i at udlægge overskudsjord på landbrugsarealer.<br>På landsplan produceres årligt i størrelsesordenen 15 mio. tons overskudsjord fra bygge- og anlægsarbejder (jf. Teknologisk Institut, 2021). De årligt producerede mængder af overskudsjord overstiger således langt produktionen af byggeaffald (ca. 1 mio. tons i Region Hovedstaden)<br><br>Administrationen har siden 2013 taget flere initiativer med sigte på bæredygtig udnyttelse af overskudsjord, herunder som substitution for primære råstoffer, se <a href="http://xn--jordhndtering-tfb.dk/">http://xn--jordhndtering-tfb.dk/</a> , ligesom <i>Partnerskab for overskudsjord og ressourcer</i> er et Region hovedstaden-initiativ, se <a href="https://www.gate21.dk/partnerskab-for-overskudsjord-og-ressourcer/">https://www.gate21.dk/partnerskab-for-overskudsjord-og-ressourcer/</a><br><br>I <i>Partnerskab for overskudsjord og ressourcer</i> arbejdes med at finde bæredygtige, tværkommunale løsninger og ressourceindsatser. De kommuner som medfinansierer partnerskabet tilbydes tillige prognoser for den forventede produktion af overskudsjord. |
| <b><u>Administrationens forslag</u></b><br>Det foreslås, at der med relation til <i>Partnerskab for overskudsjord og ressourcer</i> , udarbejdes en redegørelse som belyser følgende forhold i Region Hovedstaden: <ul style="list-style-type: none"><li>• Anmeldte mængder af overskudsjord (2021)</li><li>• Udpegning af lokaliteter, hvor der er modtaget større jordmængder i 2021</li><li>• Udpegning af lokaliteter, hvor der påregnes modtagelse af større mængder overskudsjord</li></ul> Samt <ul style="list-style-type: none"><li>• Vurdering af potentiale for oparbejdning: overskudsjord som sekundært råstof</li><li>• Forslag til, hvordan overskudsjord bringes i spil på råstofmarkedet</li><li>• Belysning af erfaringer fra udlandet</li></ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

## Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                            | 2023       | 2024 | 2025 | 2026 |
|-----------------------------------------------------|------------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                            | 0,2        |      |      |      |
| Øvrig drift                                         |            |      |      |      |
| Etableringsudgifter                                 | 0,4        |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal | 0,3        |      |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                | <b>0,6</b> |      |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

### Evt. uddybende beskrivelse:

Det konkrete initiativ kan skaleres op til at være landsdækkende.

Initiativet vil understøtte Region Hovedstadens opgave som råstofmyndighed, dels til brug for Råstofplan 2024 og dels som grundlag for planlægning af nye, målrettede initiativer til fremme af cirkulær økonomi og ressourceeffektivitet.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                |   |
| Den regionale udviklingskasse | X |
| Det sociale område            |   |

### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Initiativet er i tråd med Region Hovedstadens handlingsplan for FN verdensmål og understøtter regionens opgave som råstofmyndighed, dels til brug for Råstofplan 2024 og dels som grundlag for planlægning af nye, målrettede initiativer til fremme af cirkulær økonomi og ressourceeffektivitet.

### Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:

Initiativet bidrager til:

- Verdensmål nr. 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst. Fremme af vedvarende, inklusiv og bæredygtig økonomisk vækst.
- Verdensmål nr. 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund.
- Verdensmål nr. 12: Ansvarligt forbrug og produktion. Sikre bæredygtige forbrugs- og produktionsformer.
- Verdensmål nr. 17: Effektive partnerskaber som bygger på ressourcestrategier (17.17).

Initiativet er en konkret udmøntning af Region Hovedstadens handlingsplanen for FNs verdensmål ift. målsætning om, at 20 % af råstofforbruget er dækket af genanvendte materialer i 2030, samt at vækst i råstofforbrug dækkes af sekundære råstoffer.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Regional indsats for understøttelse af cirkulært byggeri<br><b>Nr.:</b> 9.12                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <b>Fremsat af:</b> Administrationen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Formål og indhold:</b> <p>Hovedstadsregionen er der hvor der bygges mest i Danmark, og Regionen er selv en af de store bygherrer med en bygningsportefølje på cirka 2.000.000 m<sup>2</sup> etageareal og syv store hospitalsprojekter. Byggeriet bruger store mængder af primære ressourcer som sand, grus og sten og byggesektoren står for 11% af de globale CO<sub>2</sub>-udledninger fra produktion, transport, nedrivning og affaldshåndtering. I Hovedstadsregionen er byggeaffald den næststørste affaldsfraktion efter restaffald, og byggeriet producerer cirka dobbelt så meget overskudsjord som byggeaffald.</p> <p>Der er et stort potentiale for cirkulært byggeri, hvor vi erstatter primære råstoffer i byggeriet med genanvendte byggematerialer og overskudsjord. Det vil samtidig bidrage væsentligt til at sænke CO<sub>2</sub>-udledningen. Da regionen er myndighed for råstofindvinding har vi en særlig interesse i at understøtte denne omstilling.</p> <p><b>Integration af genbrug og genanvendelse i markedet for byggeri</b></p> <p>Regionen har bygget med genbrugte og genanvendte byggematerialer i mange år: mursten, beton, jern, træ, døre og vinduer m.v. Det er relativt problemfrit i mindre skala, men det kniber med at indtænke og gennemføre genanvendelse af materialer i stor skala og som fast praksis i byggesektoren. Det handler i høj grad om styring af materialestrømme, fordi strømme af genanvendte materialer fra nedrivning til nybyggeri har en helt anden logistik end strømme af nye byggematerialer fra produktion til byggeplads. Udfordringen er at gøre genbrug og genanvendelse af ressourcerne alment accepteret af efterspørgselssiden og implementeret som en integreret del af det professionelle marked for byggeri, produktion af byggematerialer og råstoffer.</p> <p><b>Hvad gør Regionen i dag</b></p> <p>Udover at være bygherre og råstofmyndighed sidder Region H med i de nationale netværk Videnscenter for Cirkulær Økonomi i Byggeriet, WeBuildDenmark og CircularBuildForum og er tovholder på BygCirkulærts nationale rundbordssamtaler for Cirkulært Byggeri. Regionen er ved at udarbejde en strategi for bæredygtighed i egne byggeprojekter, planlægger at teste cirkulære tiltag i nedrivnings-, renoverings- og byggeprojekter og tester jord som byggemateriale i et projekt med Vejdirektoratet og DTU. Regionen arbejder også sammen med kommuner, virksomheder og vidensinstitutioner om at understøtte hele Hovedstadsregionens udvikling indenfor cirkulært byggeri og ressourceeffektivitet, for eksempel gennem projekterne CityLoops, Affald og Ressourcer på Tværs og Partnerskab for Overskudsjord og Ressourcer.</p> <p><b>Hvordan kan Regionen spille en større rolle</b></p> <p>Ved at samle regionens indsatser i et program for cirkulært byggeri kan der i højere grad systematisere og understøtte den cirkulære omstilling, så regionen kan gå fra enkelte projekter til mainstream og adressere de systemiske udfordringer for materialeflowet – både som bygherre og indenfor regional udvikling:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Som bygherre* kan regionen gå foran og arbejde med cirkulære kredsløb for egne byggerier og bygge- og anlægsaffald, samt teste nyttiggørelse af overskudsjord.</li><li>• Som råstofmyndighed** der driver Partnerskab for overskudsjord og ressourcer, samarbejder med kommunerne om at lave prognoser for bygge og anlægsaffald og overskudsjord og samtænke det med råstofplaner og behovet for ressourcer til byggeriet, arbejder med materialebanker for sekundære ressourcer, samt tester byggeri med jord.</li><li>• Som videns- og samarbejdspartner der inspirerer, informerer, vejleder og uddanner kommuner og andre bygherrer til cirkulært byggeri, renovering og drift af bygninger, håndtering af byggeaffald, samt effektiv ressourceudnyttelse og råstofplanlægning</li></ul> |

- Som facilitator der samler og understøtter aktører i at danne Materialehubs som skaber fysiske rammer for materialestrømmene: materialebanker, logistik/transport, kvalitet og dokumentation samt digitale markedsplatforme.
- Som politisk aktør der giver indspil til lokal og national regulering og rammevilkår.
- Som aktør der samarbejder med byggeriets fagforbund om uddannelse og efteruddannelse indenfor cirkulært og bæredygtigt byggeri

\* Denne indsats er relateret til budgetforslag ”4.14: Regional indsats af cirkulært byggeri”

\*\* Denne indsats er relateret til budgetforslag ”9.7: Forøget genanvendelse af byggematerialer”

### Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024       | 2025       | 2026       |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|------------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           | 2,0        | 2,0        | 2,0        | 2,0        |
| Øvrig drift                                                        | 1,0        | 1,0        | 1,0        | 1,0        |
| Etableringsudgifter                                                | -          | -          | -          | -          |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | 3          | 3          | 3          | 3          |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>3,0</b> | <b>3,0</b> | <b>3,0</b> | <b>3,0</b> |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

#### Evt. uddybende beskrivelse:

Budgetforslaget lyder på et beløb i størrelsesordenen 3 mio. kr. pr år i fire år til at opbygge og drive indsatsen, der er beskrevet i punkterne på listen ovenfor. Punkterne ”Som bygherre...” og ”Som råstofmyndighed...” er dog relateret til andre budgetforslag:

En regional indsats for understøttelse af cirkulært byggeri struktureres efter den model der blandt andet er kendt fra Copenhagen Electric. Indsatsen kan skaleres.

#### Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):

Økonomien kan deles, da der både skal arbejdes ind i regionens arbejde som virksomhed og ud i geografien.

|                               |     |
|-------------------------------|-----|
| Sundhedskassen                | 1/2 |
| Den regionale udviklingskasse | 1/2 |
| Det sociale område            |     |

#### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Initiativet skal ses i forlængelse af de gennemførte RUS projekter Affald og Ressourcer på Tværs og Partnerskab for Cirkulære Kommuner, samt den tidligere bevilling til ”Fremme brugen af genanvendelige materialer som erstatning for jomfruelige råstoffer”, jf. budget 2021.

Initiativet skal reducere forbruget af primære råstoffer og CO2-udledningen fra byggeriet gennem en bred indsats, der skal fremme et stabilt cirkulært materialeflow i egen drift- og myndighedsopgave og understøtte cirkulært materialeflow hos og på tværs af kommuner, virksomheder og andre aktører. Indsatsen bygger på prognoser og roadmaps for egne materialer, samarbejde om at etablere og digitalisere nødvendige materialebanker og logistik, kompetencenetværk med kommuner og virksomheder, samt samarbejde med fagaktører og uddannelsesinstitutioner.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Initiativet bidrager til:

- Verdensmål nr. 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst. Fremme af kompetencer og bæredygtig økonomisk vækst indenfor byggesektoren.
- Verdensmål nr. 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund. Mindre ressourceforbrug og CO2 udledning.
- Verdensmål nr. 12. Ansvarligt forbrug og produktion. Sikrer bæredygtige forbrugs- og produktionsformer.
- Verdensmål nr. 17. Partnerskaber for handling. Partnerskaber omkring cirkulær omstilling af byggeriet.

Initiativet er en udmøntning af målsætningen i Region Hovedstadens handlingsplan for FNs verdensmål om, at 20 % af råstofforbruget er dækket af genanvendte materialer i 2030, samt at vækst i råstofforbrug dækkes af sekundære råstoffer.

# Forslag uden fælles tema

## Budgetlægningen 2023-2026

**Initiativ:** Kortlægning af behov for råstoffer til klimatilpasningsprojekter i regionen.

**Nr.:** 9.8

**Fremsat af:** Enhedslisten

### Formål og indhold

#### Kort beskrivelse af forslagens formål og indhold.

I Hovedstadsområdet pågår mange tiltag med digeplaner og kystbeskyttelse. Der er behov for en kortlægning af de samlede mængder råstoffer (jord mm) der kan forventes efterspurgt og i hvilken tidsperiode.

Hvilke materialer kan anvendes til diger og kystbeskyttelse og i hvilket omfang kan affaldsjord fra byggeprojekter indgå som råstoffer og aflaste behovet for nye råstoffer til klimaprojekterne?

#### Administrationens bemærkninger til budgetforslag B8: Råstoffer til klimatilpasning

Administrationen vurderer, at forslaget om en kortlægning af behovet for råstoffer til brug i klimatilpasningsprojekter i regionen er et godt opmærksomhedspunkt.

Der foreligger på nuværende tidspunkt ikke en samlet plan for etablering af diger mv., og udarbejdelsen af en sådan plan falder ikke ind under den nuværende regionale rolle for klimatilpasning. Regionen vil i givet fald udføre en opgave, som kommunerne har myndighedsopgaven, og ansvaret for på.

Region Hovedstaden arbejder tæt sammen med kommunerne i bl.a. Køge Bugt, Strandparken og på samme vis, som vi promoverer naturbaserede løsninger, foreslås det at der i den endelige budgettekst sættes fokus på at promovere brugen af sekundære råstoffer i anlægget af diger i fremtidige udviklingsprojekter inden for klimatilpasning.

Administrationen er opmærksom på ressource-problemstillingen, eksempelvis blev mulighederne for at benytte overskudsjord påpeget i regionens høringssvar til Roskilde Kommune i forbindelse med miljøvurderingen af digebyggeriet ved Jyllinge Nordmark. Administrationen så gerne, at der forelå en plan for det fremtidige digebyggeri mv., således at det afledte ressourcebehov kunne inddrages i råstofplanlægningen på lige fod med større infrastrukturprojekter.

Det kan være hensigtsmæssigt at revurdere budgetforslaget, når regeringens nationale klimatilpasningsplan forelægges, såfremt regionerne indtager en stærkere rolle i den fremtidige organisering af den danske klimatilpasningsindsats.

**Forslagets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)**

|                                                     | 2020 | 2021 | 2022 | 2023 |
|-----------------------------------------------------|------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                            |      |      |      |      |
| Øvrig drift                                         |      |      |      |      |
| Etableringsudgifter                                 |      |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal |      |      |      |      |
| Samlet udgift                                       |      |      |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

**Evt. uddybende beskrivelse:**

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved forslag der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område forslaget vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |  |
|-------------------------------|--|
| Sundhedskassen                |  |
| Den regionale udviklingskasse |  |
| Det sociale område            |  |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Konkret forslag til tekst til budgetaftale indsættes først i forslaget til udvalgets 3. drøftelse af budgetinitiativer.

Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:

Administrationen udfylder dette afsnit når udvalget er færdig med de tre udvalgsbehandlinger.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> PFAS - Yderligere indsats på jordoprensning og rent vand<br><b>Nr.:</b> 9.11                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Fremsat af:</b> Venstre                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Formål og indhold:</b> <p>Venstre, Randi Mondorf har ønsket at stille et budgetforslag om yderligere indsats på jordoprensning / rent vand.</p> <p>Administration har på denne baggrund udarbejdet det beskrevne initiativ i forhold indsats i forhold til vandrensning i forhold til PFAS</p> <p><b>Hvilket problem vil I løse?</b></p> <p>Antallet af PFAS forureninger vokser dramatisk og udgør en risiko for borgernes helbred. Der er meget lidt viden om metoder til oprensning og deres effektivitet. Vi ønsker at udvikle nye og effektive metoder til oprensning af PFAS forureninger i et offentligt / privat samarbejde med virksomheder og forsyningsselskaber.</p> <p>PFAS er en gruppe af kemikalier, som har haft en stor udbredelse i mange forskellige industrier – herunder i fx brandslukningsskum. Stofferne er desuden giftige og ikke-nedbrydelige i naturen, hvilket betyder, at grænseværdierne for både jord og grundvand er overskredet mange steder.</p> <p>Regionerne og andre parter er i gang med at udrede problemets omfang, men det fremstår tydeligt, at der bliver behov for at udvikle og teste rensemetoder. Fx ved vi, at der på en del af de afværgeanlæg, der i dag renser grundvandet for klorerede opløsningsmidler, også findes PFAS. Og desværre virker rensemetoderne for klorerede opløsningsmidler ikke særlig godt overfor PFAS. Samtidigt undersøger regionen aktuelt en række mulige PFAS-forurenede grunde, hvor vi forventer at skulle rense kraftigere PFAS-forureninger.</p> <p>Der findes flere forskellige lovende metoder til rensning af PFAS-forurenede grundvand, udviklet af forskellige danske og udenlandske firmaer. Men der er stor forskel på hvor effektive metoderne er overfor de forskellige PFAS-stoffer, og det er endnu også uklart hvordan den lokale vandkemi påvirker effektiviteten (fx koncentrationsniveauer, tilstedeværelse af klorerede stoffer, uorganisk kemi osv.).</p> <p><b>Hvordan foreslår I, at problemet løses? (Fx kræver det nyansættelser/anlægsmidler/mv?)</b></p> <p>Vi ønsker et projektforsøg, hvor der eksperimenteres med nye rensemetoder og skabes mere viden om området.</p> <p><b>Administrationens bemærkninger:</b></p> <p>Administrationen igangsætter allerede i foråret 2022 én eller flere her-og-nu-rensninger af PFAS på eksisterende afværgeanlæg, hvor effektiviteten af nogle af de rensemetoder afprøves. Det foreslås at tage afsæt i det forløb og de indledende erfaringer og på den baggrund igangsætte et projekt i tre trin:</p> <p><i>Trin 1:</i> En videre kortlægning af de aktører, der i dag arbejder med området. Dvs. både ”problemejere” (regioner, kommuner, forsvaret og vandforsyninger), men også de firmaer, der</p> |

udvikler rensemetoder. Administrationen er allerede i kontakt med fem forskellige danske og et svensk firma.

*Trin 2:* En ”skrivebords”-sammenligning af de forskellige metoders fordele og ulemper, herunder anvendelsesområde, omkostninger, sikkerhed for effekt og bæredygtighed.

*Trin 3:* Test af de mest lovende metoder på et eller flere af regionens eksisterende afværgeanlæg.

Administrationen foreslår at gennemføre projektet som et samarbejdsprojekt med de problemejere og renseteknologi-firmaer, som identificeres som relevante i trin 1 og 2. Regionen har medarbejdere med stor erfaring i at drive sådanne projekter, og med stor viden om både afværgeanlæg, rensemetoder og PFAS. Det anslås at projektet vil kunne løses med 0,5 mio. kr. i driftsmidler (primært til trin 3) og ½ årsværk.

Udbyttet af projektet bliver, at regionen er klar til at igangsætte fuldskala PFAS-rensning af grundvandet på de lokaliteter, der viser sig at udgøre en risiko. I løbet af projektet kan der opstå udfordringer med selv den mest lovende teknik. Dette kan kræve yderligere udvikling, før teknikken er helt klar til fuldskala. De firmaer, der er med i projektet, vil kunne anvende resultaterne, som en benchmarking af deres teknik.

#### Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024 | 2025 | 2026 |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           | 0,3        |      |      |      |
| Øvrig drift                                                        | 0,5        |      |      |      |
| Etableringsudgifter                                                |            |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | ½          |      |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>0,8</b> |      |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

#### Evt. uddybende beskrivelse:

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                |   |
| Den regionale udviklingskasse | x |
| Det sociale område            |   |

#### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Konkret forslag til tekst til budgetaftale indsættes først i forslaget til udvalgets 3. drøftelse af budgetinitiativer.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Administrationen udfylder dette afsnit når udvalget er færdig med de tre udvalgsbehandlinger.

# Tema: Reduktion af brugen af gas og olie til opvarmning af regionens bygninger

## Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Initiativ:</b> Reducer brugen af gas og afvikling af brugen af olie og gas til opvarmning</p> <p><b>Nr.:</b> 4.20 (sammenskrivning af B1 &amp; B6)</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <p><b>Fremsat af:</b> Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| <p><b>Formål og indhold:</b></p> <p>Region Hovedstaden bruger store mængder gas. Det er både en belastning for klimaet og uhensigtsmæssigt i den nuværende geopolitiske situation.</p> <p>Hvordan foreslår I, at problemet løses?</p> <p>Udskiftning af gasfyr, udbredelse af fjernvarme, indkøb af varmepumper eller lignende.</p> <p><b><u>Administrationens bemærkninger:</u></b></p> <p>Region Hovedstaden naturgasforbrug var 32 GWh i 2020 og udgjorde 7 % af regionens samlede energiforbrug.</p> <p>Hospitalet anvender 75 % af det samlede naturgasforbrug. Størstedelen bliver anvendt i naturgaskedler til produktion af damp til henholdsvis sterilcentraler og vaskeridrft. En mindre del anvendes til opvarmning på Frederikssund Hospital.</p> <p>De resterende 25 % forbruges i naturgaskedler af Den Sociale Virksomhed til opvarmning på institutionerne.</p> <p>Følgende kan gøres for at reducere naturgasforbruget i regionen:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• På Hvidovre Hospital kan eksisterende dampkedler, som pt. kører på naturgas umiddelbart omstilles til biodiesel ved at etablere tankkapacitet.</li><li>• Det er muligt at omstille naturgasforbruget til biodiesel på sterilcentralerne på hhv. Rigshospitalet – Blegdamsvej og Herlev Hospital ved ombygning af kedlerne. De 6 kedler i forbindelse med sterilcentralerne vil koste 1,2 mio. kr. at ombygge per styk.</li><li>• Frederikssund Hospital kan koble sig til det lokale fjernvarmenet, som anvender et mix af fossil og grøn energi. Det vil kræve, at der etableres en stikledning til hospitalet og at samfundsøkonomien er positiv.</li><li>• Det er pt uklart, hvad der skal til for at omstille regionens øvrige naturgaskedler og oliefyr til grønne energikilder da alder og type er vidt forskellige. Det foreslås, at dette kortlægges inden for dette initiativ og at der på den baggrund laves en samlet fremstilling.</li></ul> <p>Administrationen vil på baggrund af den nye geopolitiske udvikling og den forventede knaphedssituation for naturgas udarbejde et notat med en prioriteret oversigt (med udgift, CO<sub>2</sub>-reduktion m.m.) over tiltag, som kan reducere regionens naturgasforbrug på den korte bane.</p> |

**Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid**

| Mio. kr.                                            | 2023       | 2024     | 2025     | 2026     |
|-----------------------------------------------------|------------|----------|----------|----------|
| Løn til evt. nye årsværk                            |            |          |          |          |
| Øvrig drift                                         |            |          |          |          |
| Etableringsudgifter                                 | 1,0        |          |          |          |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal |            |          |          |          |
| <b>Samlet udgift</b>                                | <b>1,0</b> | <b>0</b> | <b>0</b> | <b>0</b> |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

**Evt. uddybende beskrivelse:**

Økonomien skal bruges til rådgivning.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører**

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:****Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Understøtter den grønne omstilling ved ansvarlig forbrug og produktion

# Tema: CO2-reduktion i regionen som virksomhed

## Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Klimastyringsmodellen – Måling, strategi og prioritering af bæredygtighedsindsatser i indkøb og på hospitaler.<br><b>Nr.:</b> 4.19 (sammenskrivning af forslag B2 og B5, del I)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Fremsat af:</b><br>Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Formål og indhold:</b><br><br><b>B5 del 1 (SF's forslag):</b> SF foreslår at Indkøbsafdelingen tildeles ressourcer til at gennemgå Region Hovedstadens aktuelle forsyningskæder i endnu højere grad, end nu, herunder indkøb og forbrug samt de forskellige ydelser i sundhedsvæsenet. Et overblik skal kunne pege på, hvor en omstilling af arbejdsgange eller ændring af indkøb af specifikt udstyr eller krav til medicin vil kunne bidrage mest til at nå målet om at reducere sundhedsvæsenets CO2-aftryk og skabe et bæredygtigt sundhedsvæsen. Administrationen anmodes om at afdække hvad en sådan indsats vil koste, idet det må forventes at det vil kræve tilførsel af medarbejderressourcer?<br><br>Inspirationen findes blandt andet i Region Midt og deres: <a href="http://rm.dk">Center for Bæredygtige Hospitaler (rm.dk)</a><br><br><b>B2 (Radikale Venstres forslag)</b> Den største del af Region Hovedstadens CO2 udslip kommer fra indkøb. Der er brug for at reducere CO2 udslippet fra indkøb gennem en grønnere indkøbspolitik.<br><br>Hvordan foreslår I, at problemet løses? (Fx kræver det nyansættelser/anlægsmidler/mv?):<br><br>CO2 krav i kontrakter, udbygning af materiale til mere klimavenlige versioner mm.<br><br><b>Sammenskrivning af ovenstående to forslag:</b><br><b><u>Administrationens bemærkninger:</u></b><br><br>Regionens nuværende klimaregnskab kan ikke monitorere reduktioner i klimaaftrykket fra klimatiltag for indkøb, byggeri og medicin. Regionen er dermed i dag ikke i stand til at monitorere på, om vores samlede klimabelastning går op eller ned. Ligeledes har vi ikke værktøjer til at prioritere forskellige beslutninger efter, hvilken der er mest miljøvenlig.<br><br>For at kunne effektivisere vores indsats på bæredygtighedsområdet skal regionen være i stand til at regne på, hvilke indsatser der miljømæssigt er de vigtigste samt på sigt også kunne måle på CO2-besparelser fra grønne indkøb.<br><br>Med forslaget foreslås det, at implementere <i>Klimastyringsmodellen</i> , som er et værktøj drevet og udviklet af Region Hovedstaden med støtte fra de andre regioner. Modellen vil gøre regionen i stand til at monitorere på klimaaftrykket og vurdere, hvor kosteffektive forskellige strategier er. Klimastyringsmodellen er et værktøj, der estimerer CO2-effekten af handleplaner, grønne indkøb, genbrug og grønne initiativer i klinikken.<br>Der findes ingen andre brugbare modeller, end <i>Klimastyringsmodellen</i> , for at regne på reduktioner i det forbrugsrelaterede CO2-aftryk |

Der mangler i dag miljøfaglige kompetencer til at drive *Klimastyringsmodellen* og gøre regionen i stand til at træffe de mest strategiske og omkostningseffektive valg i den grønne omstilling.

Det er forventningen, at der vil foreligge et forslag om en CO<sub>2</sub>-målsætning for reduktion af regionens samlede klimaaftryk til politisk beslutning i 2022. For at kunne vurdere fremdriften ift. en kommende målsætning, er det en forudsætning, at regionen kan drifte *Klimastyringsmodellen* og foretage strategiske valg baseret på effekten af indsatser.

Modellen bygger ovenpå det årlige klimaregnskab som regionerne i forvejen laver, således at energi og transport rapporteres som hidtil og at klimastyringsmodellen, som tillæg hertil, muliggør en løbende monitorering af det forbrugsrelaterede klimaaftryk (byggeri, medicin og øvrige indkøb).

Klimastyringsværktøjet giver et overblik over de samlede virkemidler og deres effekt og kan derfor guide til, hvad der samlet set skal iværksættes af tiltag, f.eks. genanvendelig emballage, overgang fra engangsudstyr til flergangsudstyr eller levetidsforlængelse af udstyr, eller renovering frem for nybyg.

Der begynder i regionen at være interesse for grønne tiltag blandt personalet på hospitalerne, både ledelsesmæssigt og blandt medarbejderne. *Klimastyringsmodellen* vil sikre, at sundhedspersonalet ikke bruger unødigt tid på at arbejde på klimatiltag, der kun har ringe effekt, men sikre at de bliver muligt fra centralt hold at prioritere de tiltag, der har størst effekt.

Usikkerheder og risici: Der er usikkerheder ved beregningerne i klimastyringsmodellen, fordi den i første omgang baseres på overslagsberegninger. Beregninger af klimaaftryk på produktniveau (livscyklusvurderinger) er ressourcetunge og klimastyringsmodellen ligger op til pragmatiske estimater, frem for helt nøjagtige beregninger.

Ovenstående initiativ vil være en forudsætning for at regionen kan arbejde med en samlet målsætning på klimaområdet dvs. at der kan laves en målsætning der også gælder for de 90% af regionen CO<sub>2</sub>-aftryk der kommer fra indkøb.

Der vil skulle ansættes to årsværk til at udføre klimaberegninger (en på bygeområdet og en på medicin/indkøbsområdet). Regionen vil dele data og udregninger med de andre regioner, således at omkostningerne holdes nede.

## Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024       | 2025       | 2026       |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|------------|
| Løn 2 nye årsværk*                                                 | 1,4        | 1,4        | 1,4        | 1,4        |
| Øvrig drift                                                        | 0,2        | 0,2        | 0,2        | 0,2        |
| Etableringsudgifter                                                | 0,2        |            |            |            |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | 2          | 2          | 2          | 2          |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>1,8</b> | <b>1,6</b> | <b>1,6</b> | <b>1,6</b> |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

### Evt. uddybende beskrivelse:

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Der udvises rettidig omhu for at sikre bæredygtighed via nødvendige og vedvarende reduktioner i den væsentlige klimabelastning, som regionens indkøb og forbrug af produkter medfører. Regionen vil på baggrund af beregninger og analyser af forskellige strategier for grøn omstilling kunne sætte de nødvendige initiativer i værk og sikre, at vi arbejder mod et bæredygtigt sundhedsvæsen.

### Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:

Budgetinitiativet er målrettet regionens største miljøbelastning og vil bidrage væsentligt til opfyldelse af verdensmålene. Der bidrages til delmål 12.7 om at fremme bæredygtig offentlig indkøbspraksis. Herudover til delmål 11.6 om reduktion af miljøbelastning pr. indbygger mht. affaldsreduktion, idet cirkulære produkter og praksis forebygger affald. Der bidrages også til verdensmål 13 om Klima, da grønne indkøb sikrer produkter med langt lavere klimabelastning end i dag. Endelig påvirker initiativet verdensmål 3 om Sundhed og Trivsel positivt, ift. indkøb af produkter med mindre skadelig kemi, og henset til at de grønne indkøb mindsker luftforurening og klimaforandringer, som er vurderet til at være den største trussel mod folkesundheden.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ: Regional indsats for understøttelse af bæredygtigt og cirkulært byggeri</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| Nr.: 4.14                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| <b>Fremsat af:</b> Administrationen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Formål og indhold:</b> <p>Byggeriet i Danmark står for godt 40 pct. af samfundets energiforbrug, 20 pct. af den totale CO<sub>2</sub>-udledning, 35 pct. af materialeforbruget, 30 pct. af affaldsproduktionen og det bruger store mængder af primære ressourcer som sand, grus og sten. Regionen som geografisk område er der hvor der bygges mest, og Region Hovedstaden som virksomhed er selv en af de store bygherrer med en bygningsportefølje på cirka 2.000.000 m<sup>2</sup> etageareal fordelt på en række større hospitalsprojekter, centre og virksomheder.</p> <p>Regionen som bygherre er fokuseret på omstillingen til bæredygtigt byggeri og derfor indeholder ”Region Hovedstadens Handlingsplan for FN’s verdensmål” indsatsen ”Byggeri med bæredygtighed og samfundsansvar som grundsten”.</p> <p>I regionen som geografisk område er byggeaffald den næststørste affaldsfraktion efter restaffald, og byggeriet producerer cirka dobbelt så meget overskudsjord som byggeaffald. Der er et stort potentiale for cirkulært byggeri, hvor primære råstoffer i byggeriet erstattes af genanvendte byggematerialer og overskudsjord. Det vil samtidig bidrage væsentligt til at sænke CO<sub>2</sub>-udledningen. Da Region Hovedstaden er myndighed for råstofindvinding har regionen en særlig interesse i at understøtte denne omstilling.</p> <p><b>Hvad gør Region Hovedstaden i dag</b></p> <p>Region Hovedstaden som virksomhed er ved at udarbejde en strategi for bæredygtigt byggeri, som forventes forelagt politisk i efteråret 2022. Strategien indeholder pejlemærker og mål samt aktiviteter, der udover at reducere miljø- og klimabelastningen fra regionens egne byggeanlægsaktiviteter også har fokus på den økonomiske og sociale bundlinje.</p> <p>Samtidig arbejder Region Hovedstaden i geografien sammen med kommuner, virksomheder og vidensinstitutioner om at understøtte hele regionens udvikling indenfor cirkulært byggeri og ressourceeffektivitet, for eksempel gennem projekterne CityLoops, Affald og Ressourcer på Tværs, Partnerskab for Overskudsjord og Ressourcer og som tovholder på Nationale rundbordssamtaler om cirkulært byggeri. Regionen Hovedstaden er i gang med at teste jord som byggemateriale i et projekt med Vejdirektoratet og DTU.</p> <p><b>Hvordan kan Region Hovedstaden spille en større rolle</b></p> <p>Regionen Hovedstadens indsats omfatter bæredygtigt byggeri med regionen som bygherre og cirkulært byggeri i geografien. Ved at afsætte ressourcer til dedikerede medarbejdere, kompetenceopbygning, udvikling af metoder og værktøjer samt demonstrationsprojekter kan regionen i højere grad systematisere og understøtte den bæredygtige og cirkulære omstilling, så regionen kan gå fra enkeltstående demonstrationsprojekter til at bæredygtigt og cirkulært byggeri bliver almindelig praksis – både som bygherre og indenfor regional udvikling.</p> <p><b>Indsats som bygherre</b></p> <p>Som bygherre kan regionen gå foran og arbejde med bæredygtigt byggeri og cirkulære kredsløb for egne byggerier og bygge- og anlægsaffald. Der afsættes en dedikeret medarbejderressource til at implementere og forankre strategien for bæredygtigt byggeri på tværs af regionen som virksomhed. De første tre år vil være en modnings- og læringsperiode, hvor initiativer afprøves og viden opsamles og deles. Der vil fx være fokus på aktiviteter som:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• Mulighed for bæredygtigheds certificering af byggerier</li></ul> |

- Udvikling af konkrete værktøjer og metoder inden for bæredygtigt byggeri
- Gennemførelse af pilotprojekter med fokus på genbrug af byggematerialer
- Kompetenceopbygning om veje til bæredygtigt byggeri
- Struktureret erfaringsopsamling og vidensdeling vedr. bæredygtigt byggeri

### Indsats som regional udvikler

Regionens geografiske indsats vil være at udvikle og modne rammer, strukturer og samarbejder og opbygge kompetencer hos byggeriets aktører, som kan fremme bæredygtigt og cirkulært byggeri og understøtte et cirkulært materialeflow hos og på tværs af kommuner og virksomheder. I dag er det relativt problemfrit at bygge med genanvendte materialer i mindre skala, men det kniber med at indtænke og gennemføre genanvendelse af materialer i stor skala og som fast praksis i byggesektoren. Der vil være fokus på følgende indsats:

- Som videns- og samarbejdspartner vil regionen inspirere, informere, vejlede og uddanne kommuner og andre store bygherrer til cirkulært byggeri, renovering og drift af bygninger, håndtering af byggeaffald, samt effektiv ressourceudnyttelse og råstofplanlægning.
- Som facilitator vil regionen samle og understøtte aktører i at danne materialehubs som skaber de manglende fysiske rammer for materialestrømmene: materialebanker, logistik/transport, kvalitetssikring og dokumentation, samt digitale markedsplatforme.
- Som politisk aktør vil regionen give indspil til lokal og national regulering og rammevilkår.
- Som aktør indenfor uddannelser og kompetencer vil regionen samarbejde med byggeriets fagforbund om uddannelse og efteruddannelse indenfor cirkulært og bæredygtigt byggeri

En indsats for regionen som geografisk område til understøttelse af cirkulært byggeri struktureres efter den model der blandt andet er kendt fra Region Hovedstadens elbilindsats Copenhagen Electric. Indsatsen som regional udvikler kan skaleres afhængigt af ambitionsniveauet.

### Indsats som råstofmyndighed\*

Som råstofmyndighed driver regionen Partnerskab for overskudsjord og ressourcer. Partnerskabet er et samarbejde med kommunerne om at lave prognoser for bygge og anlægsaffald og overskudsjord og samtænke det med råstofplaner og behovet for ressourcer til byggeriet, arbejde med materialebanker for sekundære ressourcer, samt teste byggeri med jord.

### Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)

| Mio. kr.                                            | 2023              | 2024              | 2025              | 2026              |
|-----------------------------------------------------|-------------------|-------------------|-------------------|-------------------|
| Løn til evt. nye årsværk                            | 2,8 mio kr        | 2,8 mio kr        | 2,8 mio kr        | 2,8 mio kr        |
| Øvrig drift                                         | 1,5 mio kr        | 1,2 mio kr        | 1,2 mio kr        | 1,2 mio kr        |
| Etableringsudgifter                                 | -                 | -                 | -                 | -                 |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal | 4                 | 4                 | 4                 | 4                 |
| <b>Samlet udgift</b>                                | <b>4,3 mio kr</b> | <b>4,0 mio kr</b> | <b>4,0 mio kr</b> | <b>4,0 mio kr</b> |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

### Evt. uddybende beskrivelse:

Budgetforslaget lyder på et beløb i størrelsesordenen 4 - 4,3 mio/kr pr. år i fire år til at opbygge og drive indsatsen, der er beskrevet under overskrifterne "Indsats som..." ovenfor. Indsatsen omfatter både regionen i rollen som bygherre i forhold til egen virksomhed og regionen som regional udvikler. Indsatsen rettet mod regionen som geografisk område kan skaleres afhængigt af ambitionsniveauet.

\*: "Indsats som råstofmyndighed" er relateret til budgetforslag **B7**: Forøget genanvendelse af byggematerialer og **B9**: Viden om genanvendelse af overskudsjord.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):**

Økonomien kan deles, da der både skal arbejdes med regionen som bygherrer i forhold til egen virksomhed og ud i Hovedstadsregionen som geografisk område.

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse | X |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

For regionen som virksomhed skal initiativet ses som et element i realisering af den kommende ”Strategi for bæredygtigt byggeri” der udspringer af indsatsen ”Byggeri med bæredygtighed og samfundsansvar som grundsten” fra ”Region Hovedstadens Handlingsplan for FN’s verdensmål”.

For regionen som geografisk område ligger initiativet i forlængelse af de gennemførte regionale udviklingsprojekter Affald og Ressourcer på Tværs og Partnerskab for Cirkulære Kommuner, samt den tidligere bevilling til ”Fremme brugen af genanvendelige materialer som erstatning for jomfruelige råstoffer” (budget 2021).

Samlet set skal indsatsen fremme bæredygtigt og cirkulært byggeri og reducere CO<sub>2</sub>-udledningen samt forbruget af primære råstoffer. Dette sker gennem en bred indsats, der skal implementere den kommende strategi for bæredygtigt byggeri i regionen som virksomhed og fremme et stabilt cirkulært materialeflow i egen drift- og myndighedsopgave samt understøtte cirkulært materialeflow hos og på tværs af kommuner, virksomheder og andre aktører. Indsatsen bygger på kompetenceopbygning, udvikling af metoder og værktøjer samt demonstrationsprojekter indenfor egne byggeanlægs arbejder, prognoser og roadmaps for sekundære byggematerialer, samarbejde om at etablere og digitalisere nødvendige materialebanker og logistik, kompetencenetværk med kommuner og virksomheder, samt samarbejde med fagaktører og uddannelsesinstitutioner.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN’s verdensmål:**

Initiativet bidrager til:

- Verdensmål nr. 8: Anstændige jobs og økonomisk vækst. Fremme af kompetencer og bæredygtig økonomisk vækst indenfor byggesektoren.
- Verdensmål nr. 11: Bæredygtige byer og lokalsamfund. Mindre ressourceforbrug og CO<sub>2</sub> udledning.
- Verdensmål nr. 12. Ansvarligt forbrug og produktion. Sikrer bæredygtige forbrugs- og produktionsformer.
- Verdensmål nr. 17. Partnerskaber for handling. Partnerskaber omkring cirkulær omstilling af byggeriet.

Initiativet er en udmøntning af målsætningerne i Region Hovedstadens handlingsplan for FNs verdensmål om, at 20 % af råstofforbruget er dækket af genanvendte materialer i 2030, at vækst i råstofforbrug dækkes af sekundære råstoffer samt at Region Hovedstadens byggeri i 2030 følger et højt bæredygtighedsniveau, og at Region Hovedstaden har konsolideret sin frontløberposition indenfor samfundsansvarligt hospitalsbyggeri.

# Tema: Bæredygtighed på regionens hospitaler

## Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Affaldssortering på hospitalerne<br><b>Nr.:</b> 4.4                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| <b>Fremsat af:</b><br>Konservative                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <b>Formål og indhold:</b><br><br>Affaldssortering på hospitalerne, herunder: <ul style="list-style-type: none"><li>- Plastik og emballage – helt ude på den enkelte afdeling<ul style="list-style-type: none"><li>o Evt. opstilling af containere mv.</li><li>o Evt. etablering af en pulje som de lokale afdelinger kan søge til opsætning af sorteringsbeholdere mv.</li></ul></li></ul><br>I dag gøres det meget forskelligt på afdelingerne. Nogle afdelinger er godt i gang, mens andre afdelinger endnu ikke er så langt i processen.<br><br><b><u>Administrationens bemærkninger</u></b><br>Der er stort fokus på genanvendelse af affald på hospitalerne.<br><br>Fra 2018 til 2021 er der implementeret et fælles affaldshåndteringskoncept på regionens somatiske hospitaler (tilsvarende proces er undervejs i psykiatri, virksomheder og administration), herunder fælles sorteringskrav, et beholdersystem med standardaffaldsbeholdere, affaldsmærkater, sorteringsplancher o.l. Udover beholdersystemet omfatter indsatsen også undervisning, vejledning, e-learning og oplysningskampagner rettet mod medarbejderne, med henblik på at hjælpe disse til korrekt affaldssortering og -håndtering.<br>Center for Ejendomme har i den proces medfinansieret halvdelen af hospitalernes udgifter til materiel.<br><br>Status er, at på trods af indsatsen på de somatiske hospitaler, er disse dog samlet set fortsat langt fra at indfri regionens mål på affaldsområdet, herunder at minimum 40 % af affaldet skal sendes til genanvendelse i 2025 (i 2020 lå den andel på 22 %).<br><br>Erfaringer fra hospitalerne viser, at efter den store fokuserede indsats med at implementere affaldshåndteringskonceptet, er fokus rettet mod andre indsatser, og det kan aflæses med flere fejl og mangler i affaldshåndteringen. Der er således behov for en kontinuerlig indsats, hvor der følges op på korrekt affaldssortering og medarbejderne løbende undervises og informeres om korrekt sortering og håndtering.<br>Tilbagemeldingen fra flere hospitaler er, at dette er en ny opgave man ikke har ressourcer til at løfte.<br><br>For at lette opgaven for medarbejderne på afdelinger og i den interne logistik, er der på flere hospitaler også behov for at forbedre forhold for sortering og indrette logistikken bedre, så det understøtter korrekt håndtering hos medarbejderne. Eksempelvis at indrette affaldsskakter, oprette flere rum til affaldshåndtering og/eller opgradering af eksisterende.<br><br>Derudover har den hidtidige indsats være rettet mod medarbejderne. Områder for patienter, pårørende og andre besøgende er ikke prioriteret. Det er et ønske i regeringens ”Klimaplan for en grøn affaldssektor og cirkulær økonomi”, at der også implementeres affaldssortering i offentlige rum, hvilket regionen bør understøtte.<br><br>Administrationen foreslår derfor, at der oprettes en pulje, der <ol style="list-style-type: none"><li>1) dels skal understøtte opfølgende indsatser rettet mod medarbejderne, eksempelvis til frikøb af medarbejdere, kompetenceudvikling og lignende aktiviteter, og</li></ol> |

- 2) dels understøtte forbedring af sorterings- og logistikforhold, eksempelvis affaldsrum, affaldsskakte samt at udvide affaldsindsatsen til også at omfatte patienter, pårørende og andre besøgende på hospitalernes fællesområder.

#### Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                            | 2023 | 2024 | 2025 | 2026 |
|-----------------------------------------------------|------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                            |      |      |      |      |
| Øvrig drift                                         | 4,0  | 4,0  | 4,0  | 4,0  |
| Etableringsudgifter                                 |      |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal |      |      |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                |      |      |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

#### Evt. uddybende beskrivelse:

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skales op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

#### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Der er behov for løbende at følge op på affaldssortering og håndtering på hospitalerne samt at forbedre de fysiske forhold for affaldshåndtering. Derfor afsættes 4,0 mio. kr. årligt fra 2023 til 2026 til en pulje, hvor afdelinger kan søge midler til aktiviteter, der understøtter dette. Eksempelvis til frikøb af medarbejdere, kompetenceudvikling, forbedre sorterings- og logistikforhold, og til at udvide affaldsindsatsen til at omfatte patienter, pårørende og andre besøgende på hospitalernes fællesområder.

#### Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:

Forslaget understøtter direkte indsatsen for at indfri målsætningerne i regionens verdensmålshandlingsplan og især følgende verdensmål: 12 Ansvarligt forbrug og produktion, 3 Sundhed og trivsel, 13 Klimainsats, 14 Livet på land, 13 Livet i havet og 17 Partnerskab for handling.

# Budgetlægning 2023-2026

**Initiativer:** Bæredygtighed på regionens hospitaler

*Dette forslag er en sammenskrivning af B10 "Bæredygtighed på hospitaler" (genfremsættelse) og B5 "Grønne indkøb, del 2"*  
Nr.: 4.10

**Fremsat af:** B10 Enhedslisten og B5 Socialistisk Folkeparti

## **Formål og indhold:**

### **B10**

Regionens hospitaler og virksomheder generer store affaldsmængder, og sortering og genanvendelse bidrager til den grønne omstilling.

Det foreslås, at der afsættes midler til at fremme affaldssorteringen på de enkelte afdelinger på hospitalerne, ligesom en oplysningskampagne til medarbejderne herom foreslås. Det er vigtigt, at vi i Region Hovedstaden med de store affaldsmængder vi producerer, også tager ansvar for genanvendeligheden af vores affald. Dette skal ske ved kildesortering helt ude på den enkelte afdeling, ofte på den enkelte stue.

Vi ønsker en pulje på 3 millioner, som afdelinger kan søge, hvis personalet er enige om at ville gøre en ekstra indsats i forhold sortering af affald.

Pengene skal gå af frikøb til træning af personalet, eventuelle enkelte udgifter i forbindelse med den øgede sortering.

Miljø- og Klimaudvalget fik i marts 2021 et oplæg om bæredygtig hospitalsdrift fra Randers regionshospital, ved hospitalsdirektøren og bæredygtighedskonsulenten. Sidstnævnte, Maria Gaden, havde været primus motor for initiativ til og implementering af en række bæredygtighedstiltag.

Det foreslås hermed, at der på hvert hospital ansættes eller frikøbes en medarbejder med kendskab til praktiske arbejdsgange i klinikken og tilstrækkelig viden om bæredygtighed til at kunne identificere grønne tiltag og sikre den lokale forankring hos medarbejderne på det enkelte hospital.

Et oplagt sted at starte for en bæredygtighedskonsulent kunne være, som i på Randers Regionshospital, at indføre svanemærket rengøring og større genanvendelse af plast.

Men også det at fremme kvaliteten af kildesorteringen er vigtigt og der kan medtages erfaringer fra Randers Regionshospital, hvor man var begyndt at undlade at bruge lejepapir i jordemoderkonsultationer, da patienterne dels ligger med tøj på og at lejet alligevel sprittes af efterfølgende og faktisk mere grundigt end hvis der har været papir på, viste det sig.

På barselsafsnittet er man i Randers begyndt at opfordre fødende til at medbringe egen dyne og sengetøj til babyen, hvilket sparer en del af disse samt vask, og samtidig ikke besværliggør det for den fødende, da sengetøjet alligevel vil skulle leveres tilbage, hvis det lånes af

hospitalet.

Dette er blot to konkrete eksempler på at undgå at bruge ressourcer unødvendigt. Dette forslag opfordrer til at man implementerer disse og gerne andre tiltag, der måtte ligne det, så der sparer ressourcer.

## **B5**

Del 2 i forslaget omhandler midler til at implementere arbejdet med grøn omstilling på institutioner og afdelinger, da en stor del af indsatsen med grøn omstilling skal foregå i dagligdagen, på afdelinger og institutioner.

Det betyder at der er brug for lokal ledelse der påtager sig opgaven med at støtte ændringer af vaner og kulturer. Derfor skal der ud over ressourcer i indkøbsafdelingen, afsættes beløb til kompetenceudvikling i bæredygtig ledelse, så det tydeliggøres at denne omstillingsopgave prioriteres.

Denne del ligger fint i forlængelse af det oplæg som centerchef for indkøb, omtalte i går. Her var der fokus på direktører der skal påtage sig ledelsesopgaven og ansvaret for fx sortering af affald, men for at det kan lykkes, skal opgaven også prioriteres, længere nede i ledelseskæderne.

Der er sikkert flere muligheder for uddannelse, en af dem er her:

[Ledelse og bæredygtighed - Københavns Professionshøjskole \(kp.dk\)](http://kp.dk)

## **Administrationens bemærkninger:**

Størstedelen af regionens CO<sub>2</sub>-udledning kommer fra produktion og transport af de produkter og services, som primært indkøbes og forbruges på hospitalerne. Den grønne omstillingsindsats har indtil nu hovedsageligt fokuseret på CO<sub>2</sub>-målsætninger og aktiviteter indenfor energiforbrug, transport og affaldshåndtering. Men disse områder udgør kun godt 10% af regionens samlede CO<sub>2</sub>-udledning jf. klimaregnskab 2020, som medtager de indirekte forbrugsrelaterede CO<sub>2</sub>-udledninger.

Der er et meget stort potentiale i at gøre den daglige drift og produktion på hospitalerne og apoteket mere klimavenlig og miljøbevidst.

I budget 2022 blev der tildelt midler til ansættelse af tre **bæredygtighedskonsulenter** i relation til hospitalerne, baseret på erfaringer fra Region Midtjylland. Konsulenterne skal arbejde i Grøn2030-programmet for klima og miljø og bidrage til at drive en systematisk grøn omstilling af hospitalernes forbrug og drift. Fokus skal være på minimering af forbrug og spild, mere genanvendelse, klimarigtig produktion (kliniske behandlinger), levetidsforlængelse, klima- og miljørigtige produkter, fra engangs- til flergangsprodukter, nye forretningsmodeller m.m.

Ambitionen var at der skulle ansættes syv konsulenter, en for hvert hospital og psykiatrien, dvs. flere end de tre konsulenter der blev besluttet med budget 2022. I budgetaftaleteksten blev nævnt, at Miljø- og Klimaudvalget skulle følge resultaterne og forholde sig til, om initiativet skal opjusteres senere. De tre stillinger forventes besat snarest muligt.

Hvis ambitionsniveauet i konstitueringsaftalen (se nedenfor) skal indfries, er det administrationens klare vurdering, at der skal ansættes bæredygtighedskonsulenter til

samtligte hospitaler, inklusive Steno Diabetes Center og Apoteket, dvs. at der skal ansættes yderligere fem konsulenter.

I Region Midtjylland har hvert hospital en lokal bæredygtighedskonsulent, som både kobler til en lokal styregruppe forankret i hospitalsdirektionen og en central enhed for grøn omstilling. Der er gode erfaringer med denne organisering.

Administrationen bakker fuldt op om forslag om en **pulje** på 3 mio. kr., som hospitalsafdelinger kan søge til at gøre en ekstra indsats for den grønne omstilling. Region Hovedstaden har tidligere med succes haft sådanne puljer, idet de skabte konkrete skalerbare resultater og styrkede den lokale forankring af den grønne omstilling. Region Midtjylland har i nogle år haft en sådan pulje og erfaringerne er tilsvarende positive.

Det foreslås, at en sådan pulje kan bruges til 1) frikøb af medarbejdere i hospitalsafdelinger, så de i en afgrænset periode kan arbejde med grønne omstillingsprojekter og 2) øvrige projektomkostninger.

For at arbejdet med grøn omstilling på hospitalerne lykkes og får effekt, er der samtidig brug for at ledelsen på flere niveauer påtager sig opgaven. Dette vil kunne understøttes ved at udvikle og gennemføre en systematisk indsats om **kompetenceudvikling** i ledelse af bæredygtighed, så det tydeliggøres at den grønne omstillingsopgave prioriteres.

Administrationen forslår, at der udvikles uddannelsesforløb målrettet ledelsesniveau og funktion på basis af viden og indsatser i regionens klima- og miljøprogram Grøn2030. Kompetenceudviklingen integreres i regionens eksisterende ledelsesudvikling, så de relevante nye og eksisterende ledere kompetenceudvikles til at løfte deres del af opgaven med grøn omstilling.

Uddannelsesforløb tilpasses og skales ud fra forskellige ledelsesfunktioners og -niveaues behov på strategiske, administrative, tekniske og kliniske områder. Målet er at ledelse af bæredygtig omstilling ses som en integreret del af ledernes eksisterende arbejde og mindset, og ikke en ekstra opgave.

Konstitueringsaftalen: *"I Region Hovedstaden vil vi gå foran og tilstræbe at være klimaneutrale i vores egen drift i 2030. Vi bidrager til FN's Verdensmål og ved, at det kræver en stor fælles indsats - i regionen, nationalt, og internationalt. Vi er ikke bange for selv at gå forrest. Vi vil ikke bare måles på patientsikkerhed, kræftoverlevelse og antal genindlæggelser, men også klimaaftryk."*

Hvis ovennævnte initiativer vedtages, vurderer administrationen, at et stort skridt er taget i retning af at kunne realisere ambitionsniveauet i konstitueringsaftalen.

#### Økonomi

- Organisatorisk forankring på hospitalerne forudsætter fem årsværk.
- En årlig grøn omstillingspulje forudsætter 3. mio. kr., men beløbet kan justeres.
- Kompetenceudvikling i ledelse af bæredygtighed forudsætter udvikling og integration i eksisterende ledelsesuddannelser. Opgaven vil kunne løses integreret i de 5 nye bæredygtighedskonsulenters arbejde med omstilling på hospitalerne forankret i Grøn2030 programmet. Det forudsætter, at der afsættes økonomi til de fulde 5 årsværk.

| Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|----------------|---|-------------------------------|--|--------------------|--|
| Mio. kr.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 2023 | 2024 | 2025 | 2026 |                |   |                               |  |                    |  |
| Løn til evt. nye årsværk                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 3,5  | 3,5  | 3,5  | 3,5  |                |   |                               |  |                    |  |
| Øvrig drift                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | 3,0  | 3,0  | 3,0  | 3,0  |                |   |                               |  |                    |  |
| Etableringsudgifter                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 5    | 5    | 5    | 5    |                |   |                               |  |                    |  |
| Samlet udgift                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 6,5  | 6,5  | 6,5  | 6,5  |                |   |                               |  |                    |  |
| <p><b>Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):</b> Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).</p> <table border="1"> <tr> <td>Sundhedskassen</td> <td>X</td> </tr> <tr> <td>Den regionale udviklingskasse</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Det sociale område</td> <td></td> </tr> </table> |      |      |      |      | Sundhedskassen | X | Den regionale udviklingskasse |  | Det sociale område |  |
| Sundhedskassen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | X    |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
| Den regionale udviklingskasse                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
| Det sociale område                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
| <p><b>Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:</b></p> <p>Skrives først til evt. 3. behandling?</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                     |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |
| <p><b>Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:</b></p> <p>Forslaget understøtter direkte indsatsen for at indfri målsætningerne i regionens verdensmålshandlingsplan og især følgende verdensmål: 12 Ansvarligt forbrug og produktion, 3 Sundhed og trivsel, 13 Klimaindsats, 14 Livet på land, 13 Livet i havet og 17 Partnerskab for handling.</p>                               |      |      |      |      |                |   |                               |  |                    |  |

**Initiativer:**

Fundraising og partnerskaber til grøn omstilling af produkter og varer

Nr.: 4.21

**Fremsat af:** Administrationen

**Formål og indhold:**

19. marts 2019 vedtog regionsrådet Region Hovedstadens Handlingsplan for FN's verdensmål  
Dette initiativ skal være med til at indfri verdensmål 12 om ansvarligt forbrug og produktion.

Administrationens bemærkninger:

Dette initiativ skal finansiere grøn omstilling målrettet hospitalernes forbrug af produkter og varer gennem fundraising til strategiske partnerskaber med vores leverandører. Regionen kan samarbejde med universiteter og videns organisationer, brancheforeninger, leverandører samt udenlandske sundhedsorganisationer. Det kunne f.eks. være omstilling til cirkulær økonomi, hvor regionen i samarbejde med en leverandør tester, at de tager deres kliniske produkt retur, steriliserer det og leverer det tilbage, så vi undgår at bruge engangsprodukter.

Strategiske grønne partnerskaber vil etablere Region Hovedstaden som en af de offentlige aktører, der arbejder professionelt med fundraising, partnerskaber og samarbejde med private aktører for at finansiere og accelerere den grønne omstilling. Initiativet vurderes at koste 0,6 mio. kr. i opstart af partnerskaber og lanceringsevent og en fuldtidsstilling til 0,6 mio. kr. Det forventes, at indsatsen rejser tilsvarende midler til finansiering af den grønne omstilling.

**Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)**

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024       | 2025       | 2026       |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|------------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           | 0,6        | 0,6        | 0,6        | 0,6        |
| Øvrig drift                                                        | 0,6        |            |            |            |
| Etableringsudgifter                                                |            |            |            |            |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | 1          |            |            |            |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>1,2</b> | <b>0,6</b> | <b>0,6</b> | <b>0,6</b> |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

**Evt. uddybende beskrivelse:**

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelene fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Beskriv forslag til tekst til budgetaftalen.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Beskriv kort hvordan initiativet bidrager til FN's verdensmål positivt og/eller negativt ([se hvordan samt eksempler her](#)). Gerne med fokus på påvirkning af miljø/klima og sociale forhold som fx trivsel på arbejdspladsen, udsatte grupper eller andet.

# Forslag uden fælles tema

## Budgetlægning 2023-2026

**Initiativ:** Rensning af hospitalsspildevand

**Nr.:** 4.3

**Fremsat af:** Konservative

### Formål og indhold:

Hospitalsspildevand er forurenset i en grad, at det ikke har godt af at blive udledt til det normale kloaksystem. På Herlev Hospital har man installeret rensningsanlæg. Der ønskes tekststykke i budgettet om, at der skal arbejdes hen mod at der etableres tilsvarende rensningsanlæg på alle øvrige hospitalsmatrikler. Det er en meget stor udgift, og man kan evt. med fordel overveje at gøre til OPP projekter.

### Administrationens bemærkninger:

Der er i øjeblikket myndighedskrav om decentrale anlæg på Rigshospitalet-Blegdamsvej samt Bispebjerg og Hvidovre hospitaler. Region Hovedstaden er i dialog med myndighederne om rensningsgrader og aktuelle referenceanlæg, der kan eftervise effekt. Der er krav om at disse anlæg ibrugtages pr. medio 2023, men grundet dialog om ovenstående forventes dette udskudt i ca. 2 år.

Administrationen anbefaler ikke generelt decentrale rensningsanlæg på alle regionens hospitaler. Det vurderes ikke at er proportionalitet mellem miljøgevinst og investeringer. Det rensede spildevand vil oftest blive udledt til kloak, hvor det blandes op med andet byvand hvorefter det igen renses på et centralt rensningsanlæg. Desuden forholder dette sig således, at store dele af medicinresterne ikke stammer fra hospitalerne men fra udledningen fra borgere i private hjem og institutioner bl.a. plejehjem.

Administrationen oplyser, at en gennemført markedsdialog indikerer, at markedet ikke er klar til at lade finansiering indgå i en traditionel OPP-konstruktion. Regionen afsøger derfor alternative finansieringsmodeller – herunder leasing. Tillige kan oplyses, at forsyningsselskaberne, udover de omkostninger regionen har til decentral oprensning af spildevand, fortsat opkræver fuld afledningsafgift for det af regionen rensende spildevand. En ændring af dette ville flytte business casen betydelig i positiv retning.

Til at imødekomme myndighedskravene foreslår administrationen at afsætte 1,0 mio. kr. i 2023 til rådgivning i forbindelse med udbud etablering af rensningsanlæggene.

### Forslagets konsekvenser – økonomi, personale og tid

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024 | 2025 | 2026 |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           |            |      |      |      |
| Øvrig drift                                                        | 1,0        |      |      |      |
| Etableringsudgifter                                                |            |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> |            |      |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>1,0</b> |      |      |      |

### Evt. uddybende beskrivelse:

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved forslag der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område forslaget vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelene fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | x |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Til at opfylde myndighedskrav om decentral rensning af hospitalsspildevand afsættes 1,0 mio. kr. til forberedende arbejde.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Forslaget understøtter direkte indsatsen for at indfri målsætningerne i regionens verdensmålshandlingsplan og især følgende verdensmål: 12 Ansvarligt forbrug og produktion, 6 Rent vand og sanitet, 3 Sundhed og trivsel, 13 Livet i havet og 17 Partnerskab for handling.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativer:</b> Øget økologi på hospitalerne fra 2023 og frem<br><b>Nr.:</b> 4.16                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Fremsat af:</b> Administrationen                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <b>Formål og indhold:</b> <p>Regionens hospitals- køkkener, kantiner og cafeer laver dagligt flere tusinde måltider til patienter, pårørende og personale. Derfor er det også et oplagt sted at øge økologien.</p> <p>Mange offentlige køkkener, heriblandt regionens hospitalskøkkener er godt på vej med den økologiske omlægning, der tilbage i 2014 blev kickstartet med den daværende regerings målsætning om 60 pct. økologi, svarende til sølvmærket (60-90 pct.) under Det Økologiske Spisemærke (statskontrolleret mærkningsordning for spisesteder). Men skal bæredygtigheden og økologien helt til tops og det fulde potentiale udnyttes, er vi nødt til at rykke fra sølv til guld (90-100 pct. økologi).</p> <p>Økologi er et nødvendigt fundament for en bæredygtig fremtid og rummer svarene på en lang række af de væsentlige udfordringer, som vi og verden står overfor. (<a href="https://okologi.dk">https://okologi.dk</a>)</p> <p>Både i Danmark og i internationale sammenhæng ses omlægningen til bæredygtige madvaner stadig i stigende grad, som en afgørende indsats i håndteringen af klimakrisen. Dette gælder både i forhold til kostomlægning, øget økologi og mindre madspild som centrale tiltag for at reducere drivhusgasudledningen. FN's fødevareorganisation FAO påpeger, at fødevareproduktion og -forbrug er afgørende for om alle verdensmålene kan opnås, og at landbruget spiller en vigtig rolle i bekæmpelse af klimaforandringerne. (<a href="https://www.fao.org/documents">https://www.fao.org/documents</a>)</p> <p>Derfor tog et udvalg af regionens hospitalskøkkener i fællesskab teten, da de i år (2022) gik sammen og dannede rammen for det videre økologiske arbejde. Med en ambitiøs målsætning om &gt;90 % økologi.</p> <p>Det foreslås at fremme den videre økologiske omlægning i de køkkener, cafeer og kantiner, som ikke er med i projektet i år (2022), samt at bygge videre på de erfaringer som køkkenerne opnår i det nuværende projekt. Såfremt forslaget vedtages, kræver det specialiseret viden at løfte et køkken fra sølv til guld-økologimærke, det stiller høje krav om faglig viden og indsigt i processen. En del af denne specialiseret viden vil være at finde fra den tidligere omlægning, men det vil forsat være nødvendigt med midler til at:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>• <b>Kortlægge køkkenernes individuelle behov</b><br/>Hvordan opnås guldmærket i det enkelte køkken inden for budget og uden at det påvirker ernæring og måltidskvalitet?</li><li>• <b>Kompetenceløft på køkkenniveau</b><br/>At omlægge til guld kræver at der sættes ind på en lang række områder. Såsom indkøb, madspild, optimering af arbejdsgange/processer, gennemgang af menuplaner, brug af grønne proteiner, grøntsager - tilberedningsmetoder og muligheder, sæsoner og ydersæsoner, kød og fisk, forædling af råvarer.</li><li>• <b>Vidensdeling</b><br/>Dele værdifuld viden om erfaringer og udfordringer inden for økologi omlægning fra sølv til guld, med Regionens øvrige hospitals-køkkener, kantiner og cafeer.</li><li>• <b>Fastholdelse af det økologiske guldmærke</b><br/>Hvordan fastholdes det økologiske spisemærke, og hvordan sikrer vi forsat udvikling i en bæredygtig retning.</li></ul> <p><b>Økonomi</b></p> |

De ansøgte budgetmidler vil blive brugt til konsulentbistand til at løse ovennævnte opgaver og kompetenceløft af relevante ledere og medarbejdere.

**Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)**

| Mio. kr.                                            | 2023       | 2024       | 2025       | 2026       |
|-----------------------------------------------------|------------|------------|------------|------------|
| Løn til evt. nye årsværk                            |            |            |            |            |
| Øvrig drift                                         | 3,0        | 0,7        | 0,7        | 0,7        |
| Etableringsudgifter                                 |            |            |            |            |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal |            |            |            |            |
| <b>Samlet udgift</b>                                | <b>3,0</b> | <b>0,7</b> | <b>0,7</b> | <b>0,7</b> |

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelene fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | X |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Konkret forslag til tekst til budgetaftale indsættes først i forslaget til udvalgets 3. drøftelse af budgetinitiativer.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Ved at øge økologien på Regionens hospitals- køkkener, kantiner & cafeer bidrager initiativet positivt til FN's Verdensmål nr. #12: Ansvarligt forbrug og produktion, da det gavner miljø og dyrevelfærd, og giver mindre kemi i maden, naturen og vores drikkevand. #3: Sundhed og Trivsel, fordi reglerne bag økologien sparer patienten og vores kollegaer for pesticidrester, gmo samt tilsætningsstoffer i maden. Derudover vil øget økologi bidrage til Verdensmål #4: Kvalitetsuddannelse, da vi gennem omlægningen vil arbejde på et generelt kompetenceløft i køkkenerne, og dermed sikrer at det faglige niveau vedligeholdes og understøtter den fortsatte bæredygtige omlægning af køkkenerne.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Lyn-ladere til elbiler<br><b>Nr.:</b> 4.17                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <b>Fremsat af:</b> Det Konservative Folkeparti                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Formål og indhold:</b> <p>Administrationen har et ønske om, at flere tilvælger elbiler. Derfor skal det være muligt at tanke strøm, så mange steder som muligt. Det er positivt, at der er opsat ladestandere på regionens hospitaler. Men der skal, i samarbejde med privat leverandør, også opsættes lynladere/jetladere til elbiler på regionens matrikler. Lynladning vil understøtte udbredelsen af elbiler og den grønne omstilling, da elbilisten da hurtigere vil kunne komme videre. Det vil endvidere understøtte en grøn omstilling af særligt transportbranchen, fx patientbefordringer.</p> <p><b><u>Administrationens bemærkninger:</u></b></p> <p>Region Hovedstaden ønsker at støtte op om den grønne omstilling i medarbejdertransport, samt transport af patienter og pårørende. Administrationen understøtter derfor vigtigheden af at udvide både det almindelige lade-netværk samt lyn-ladenettet. Regionens matrikler er centralt placeret og egner sig derfor godt til en udvidelse af ladenetværket.</p> <p>Administrationen foreslår opsætning af lynladere på strategisk udvalgte steder i regionen. Dette med henblik på at supportere omstillingen inden for blandt andet ambulancer, patientbefordring og anden tung trafik.</p> <p>Administrationen foreslår på den baggrund opsætning af 12 lynladerudtag – udgiften for dette anslås til 4,8 mio. kr.</p> <p>Der er formentlig hensigtsmæssigt, at brugen af lynladere bliver begrænset til de brugergrupper, der kommer på matriklerne og ikke udstilles som ”tankstationer” for alle.</p> <p>Administrationen foreslår derudover yderligere en investering i den almindelige ladeinfrastruktur på vores matrikler. Dette for at sikre opladning for brugergrupper med et længere ærinde på hospitalerne, heriblandt medarbejdere, pårørende og patienter.</p> <p>Ved at opsætte flere alm. ladeudtag vil Region Hovedstaden kunne bidrage endnu mere til den grønne omstilling på den alm. flåde for de ca. 45.000 medarbejdere i regionen samt de gæster, der kommer på matriklerne.</p> <p>Her foreslås en investering til yderligere 100 ladeudtag så det samlede antal i regionen kommer op på ca. 475 ladeudtag i alt – udgiften til dette anslås til at være ca. 2. mio. kr. Det er administrationen vurdering, at der er et behov for ca. 600 ladeudtag med udgangen af 2024.</p> |

**Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)**

| Mio. kr.                                            | 2023            | 2024 | 2025 | 2026 |
|-----------------------------------------------------|-----------------|------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                            |                 |      |      |      |
| Øvrig drift                                         | 0,3 mio.        |      |      |      |
| Etableringsudgifter                                 | 6,8 mio.        |      |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br>Angiv antal |                 |      |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                | <b>7,1 mio.</b> |      |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

**Evt. uddybende beskrivelse:**

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelene fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | x |
| Den regionale udviklingskasse |   |
| Det sociale område            |   |

**Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:**

Beskriv forslag til tekst til budgetaftalen.

**Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:**

Initiativet taler direkte ind i FN's verdensmål nr. 11 om Bæredygtige byer, herunder særligt ind i nr. 11.6: Reducer byernes miljøbelastning.

# Budgetlægning 2023-2026

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Initiativ:</b> Udarbejdelse af en klima-sundhedsplan<br><b>Nr.:</b> 4.18                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| <b>Fremsat af:</b> Enhedslisten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| <p>Formål og indhold:</p> <p>Klimaforandringerne er den største trussel mod folkesundheden. Sundhedsvæsenet selv bidrager i følge eksperter med ca. 6 % af Danmarks samlede CO2-aftryk.</p> <p>Regionen har derfor et særligt ansvar for at sætte klima og sundhed højt på den politiske dagsorden. Opgaven er i første omgang at nedsætte sundhedsvæsenets egen CO2-udledning, men det handler også om iværksætte forskning og udviklingen i klimaforandringernes betydning for folkesundheden og tiltag der kan modvirke negative konsekvenser af klimaforandringer i forhold til sundhed.</p> <p>Regionen skal gå foran og sikre, at sundhedsvæsenet effektivt bidrager til den grønne omstilling i samfundet. Vi har ikke råd til at vente. Regionsrådet har derfor besluttet at iværksætte en ambitiøs klima-sundhedsplan. I supplement til det igangværende dataarbejde med kortlægning og datamodeller for CO2 udledning i sundhedsvæsenet skal der igangsættes yderligere initiativer der bl.a. skal omfatte:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- analyse af klimaudviklingens betydning for folkesundheden.</li><li>- pege på mulige initiativer og redskaber til at arbejde med klimatiltag i relation til forbedring af folkesundhed</li></ul> <p>I første omgang udarbejdes et forprojekt, der nærmere skal beskrive det relevante indhold i en kommende klima-/sundhedsplan med inspiation fra Lægeforeningens nye udspil. Forprojektet forelægges regionsrådet i første kvartal 2023.</p> <p>På baggrund af forprojektet beslutter regionsrådet at iværksætte den egentlige klima-/sundhedsplanlægning. Planlægningen skal tilrettelægges i en dynamisk, fremadskridende proces, der årligt leverer bidrag til regionsrådets investeringer på klima-/sundhedsområdet.</p> <p>Der afsættes en pulje på 2 mio. kr. på budgettet for 2023 og 2 mio.kr. på budgettet for 2024 til etablering af et klima-/sundhedssekretariat, som skal forestå arbejdet med udarbejdelsen af en klima-sundhedsplan.</p> <p>Klima/sundhed berører såvel sundhedsudvalgets som miljøudvalgets ressortområder. Derfor forankres arbejdet med klima-/sundhedsplanen i et særligt udvalg med repræsentanter fra begge udvalg.</p> <p><b>Administrationens bemærkninger:</b></p> <p>Administrationen bemærker, at det på nuværende tidspunkt ikke er besluttet at udarbejde en klima-sundhedsplan for Region Hovedstaden. Beslutningen for udarbejdelsen af en sådan plan skal godkendes i regionsrådet. Endvidere bemærker administrationen, at den fremsatte tidsplan for fremlæggelsen af en klima-sundhedsplan vil være svær at imødekomme, under</p> |

hensyntagen til både den interne politiske proces i Region Hovedstaden, involvering af eksterne aktører, samt analysegrundlaget der skal udarbejdes i forbindelse hermed.

Administrationen bemærker yderligere, at der i forhold til etablering af et særligt udvalg med repræsentanter fra både miljø- og klimaudvalget og sundhedsudvalget ikke er noget styrelsesretligt til hinder for, at der oprettes et § 17.4 udvalg i løbet af regionsrådets funktionsperioden. Udvalget kan dog ikke oprettes gennem selve budgetbeslutningen, men vil kræve, at oprettelse af udvalget og udpegning af medlemmer til udvalget behandles i en separat sag. Det kan enten være i selvstændig sag med indstillingspunkt i forbindelse med budgettets vedtagelse eller en senere, opfølgende sag i regionsrådet med oprettelse af § 17.4-udvalget og udpegning af dets medlemmer.

#### Initiativets konsekvenser – økonomi, personale og tid (skriv tallet med 1 decimal)

| Mio. kr.                                                           | 2023       | 2024       | 2025 | 2026 |
|--------------------------------------------------------------------|------------|------------|------|------|
| Løn til evt. nye årsværk                                           | 2,0        | 2,0        |      |      |
| Øvrig drift                                                        |            |            |      |      |
| Etableringsudgifter                                                |            |            |      |      |
| Årsværk (hvis der skal ansættes nye)<br><small>Angiv antal</small> | 3          | 3          |      |      |
| <b>Samlet udgift</b>                                               | <b>2,0</b> | <b>2,0</b> |      |      |

Det bør for forslag vedr. det regionale udviklingsområde anføres om forslaget kan tilsagnsbudgetteres

#### Evt. uddybende beskrivelse:

Hvis der er tale om 1-årige projekter, og ved initiativer der har puljelignende karakter, bedes anført om projektets omfang kan skaleres op eller ned.

**Anfør, hvilket område initiativet vedrører (finansieringsmæssigt):** Hvis forslaget finansieres af flere kasser, skal andelen fra kasserne anføres (fx sundhed 1/3, regional udvikling 2/3).

|                               |   |
|-------------------------------|---|
| Sundhedskassen                | x |
| Den regionale udviklingskasse | x |
| Det sociale område            |   |

#### Første udkast til tekst til selve budgetaftalen:

Beskriv forslag til tekst til budgetaftalen.

#### Budgetinitiativets understøttelse af FN's verdensmål:

Beskriv kort hvordan initiativet bidrager til FN's verdensmål positivt og/eller negativt ([se hvordan samt eksempler her](#)). Gerne med fokus på påvirkning af miljø/klima og sociale forhold som fx trivsel på arbejdspladsen, udsatte grupper eller andet.

